

Esperanto na dziś

2003-03-03

W świecie coraz bardziej świadomym praw mniejszości oraz językowych i kulturowych różnic, międzynarodowy język esperanto zyskuje uwagę decydentów... Pozarządowe organizacje i koalicje wywierają naciski, aby międzynarodowy język wprowadzić do porządku dziennego ONZ i Unii Europejskiej.... W lipcu 1996 roku Nitobe symposium Organizacji Międzynarodowych, wyłoniło grupę niezależnych ekspertów w Pradze, którzy zreasumowali ówczesną sytuację esperanta. Zaproponowali oni wprowadzenie tego języka do aktualnych debat dotyczących językowych praw i polityki. Manifest Praski, nowoczesna deklaracja dotycząca wartości i celów, które motywują ruch esperancki, akcentuje potrzebę językowej demokracji oraz zróżnicowania językowego.... Wśród znanych osobistości świata, esperantystami są laureat nagrody Nobla w 1994 – Reinhard Selten, szachowa mistrzyni świata w 1996 – Zsuzsa Polgár oraz Tivadar Soros – ojciec głośnego finansisty Georga Sorosa.... Program Dialogi Mniejszości prowadzący do wzmocnienia kontaktów między ludnością krajów trzeciego świata ma pokonać pozostałości kolonizacyjnych języków poprzez zastosowanie esperanta jako środka komunikacji.... Oto nieco dodatkowych faktów o esperancie:

Cele i źródła. Podstawą tego co przeistoczyło się w międzynarodowy język esperanto była wydana w Warszawie w 1887 przez Ludwika Zamenhofa mała broszurka. Zawierała ona idee międzynarodowego języka planowego nie mającego na celu zastąpienie języków etnicznych, ale służyć jako dodatkowy drugi język dla wszystkich. To dążenie nie było czymś nowym, jednak Zamenhof dostrzegł, że taki planowy język powinien rozwijać się w oparciu o zbiorowe stosowanie. Dlatego ograniczył on swój początkowy projekt do zminimalizowanej gramatyki i ograniczonego, małego słownika. Esperanto ma zdolność samodzielnego rozwoju i dzisiaj jest językiem w pełni rozwiniętym, znajdującym zastosowanie we wszystkich dziedzinach życia i posiadającym pełny zasób środków wyrazu. Wiele idei Zamenhofa antycypowało koncepcję twórcy nowoczesnej nauki o języku, strukturalisty Ferdnanda de Saussure (którego brat René był esperantystą).

Cechy charakterystyczne esperanta. Esperanto jest mówione i pisane. Jego leksyka pochodzi głównie z języków zachodnio europejskich, a jego składnia i morfologia wykazuje silne wpływy języków słowiańskich. Esperanckie morfemy są nieodmierne i prawie bez ograniczeń łączą się w kombinacje pochodnych słów. Dzięki temu ten język zdaje się mieć dużo wspólnego z językami izolującymi jak np. chiński. Z drugiej strony jego wewnętrzna struktura upodabnia go do języków aglutynacyjnych jak np. turecki, suahilli i japoński.

Rozwój. W początkowej fazie słownik esperanta składał się z około tysiąca rdzeni wyrazowych, z których można uformować od 10 do 12 000 słów. Dzisiaj esperanckie słowniki często zawierają od 15 000 do 20 000 rdzeni, z których można uformować setki tysięcy pochodnych słów i język dalej się rozwija: Esperancka Akademia kontroluje aktualne tendencje rozwojowe. W miarę upływu czasu esperanto zaczęło wykorzystywać do wszystkich możliwych potrzeb i problematyki, czasem polemicznych lub kontrowersyjnych. Język ten był zakazany a jego użytkownicy prześladowani przez Stalina, który uznawał go za język „kosmopolitów” i przez Hitlera, dla którego był to język Żydów (Zamenhof twórca esperanta był Żydem). Dzięki stosowaniu języka w środowisku domowym jest na świecie prawdopodobnie ponad tysiąc dzieci mówiących po esperancku od urodzenia. Światowy Związek Esperantystów

(UEA), którego członkowie tworzą najbardziej aktywną część esperanckiej społeczności skupia krajowe organizacje esperanckie z 62 krajów, a członków indywidualnych w podwójnej liczbie krajów. Liczby sprzedanych podręczników i ilość kursów języka prowadzonych przez krajowe organizacje esperantystów wskazują, że liczba ludzi z podstawową przynajmniej znajomością esperanta sięga milionów. Działają użytkownicy języka na całym świecie, z godną odnotowania koncentracją w tak różnych krajach jak Chiny, Japonia, Brazylia, Iran, Madagaskar, Rosja, Bułgaria i Kuba.

Nauczanie esperanta. Dzięki łatwości przyswajania esperanto umożliwia szybkie porozumiewanie się i wobec tego stanowi doskonałe wprowadzenie do nauki innych języków. O propedeutycznej wartości esperanta pisał znakomity polski językoznawca profesor Zenon Klemensiewicz. W granicach kilku tygodni uczący się mogą rozpocząć użytkowanie esperanta do korespondencji, a w ciągu miesięcy w trakcie zagranicznych podróży. Esperanto jest w pewnej ilości szkół, ale zazwyczaj nauka odbywa się na kursach prowadzonych przez organizacje esperanckie, ale także w ramach kursów korespondencyjnych i samodzielnie. Istnieją podręczniki, a także materiały dla samouków w ponad stu językach. W Internecie funkcjonują kursy esperanta w wielu językach. Ostatnio pojawił się w Internecie nowoczesny wielojęzyczny kurs esperanta z rozbudowanymi językami i pomocami (lernu.net). Nowa strona internetowa dla nauczycieli esperanta (www.edukado.net), przedstawia dodatkowe informacje na temat aktualnego stanu nauczania języka.

Oficjalne uznanie. W 1954 roku Ogólna Konferencja UNESCO uznała w rezolucji, że osiągnięcia esperanta współbrzmiały z celami i ideami UNESCO, natomiast oficjalne stosunki zostały nawiązane między UNESCO a Światowym Związkiem Esperantystów. Ta współpraca między organizacjami trwa do dzisiaj. W roku 1997 generalny dyrektor UNESCO (p. Amadou-Mahtar M'Bow) uczestniczył i przemawiał na 82 Światowym Kongresie Esperantystów. W 1985 Ogólna Konferencja UNESCO zaapelowała do państw-członków i organizacji międzynarodowych o rozszerzenie nauczania esperanta w szkołach i rozszerzenia zastosowań tego języka w stosunkach międzynarodowych. UEA ma powiązania konsultacyjne z ONZ, UNICEF, Radą Europy i Organizacją Państw Amerykańskich.

Spotkania i podróże. Ponad sto międzynarodowych spotkań i konferencji odbywa się w esperancie, bez tłumaczy. Największą imprezą jest Światowy Kongres Esperanta w ostatnich latach kongresy te zbierały się w: Adelajdzie (1997r.) Montpellier (1998r.) Berlin (1999r.) Tel-Aviv (2000r.) Zagrzeb (2001r.) Fortaleza (2002r.). Przyszłe kongresy odbędą się w Gotenburgu, Szwecja (2003r.) Pekinie, Chiny (2004r.) i w Wilnie, Litwa (2005r.). Pierwsze sympozjum esperantystów w krajach arabskich odbyło się w Amanie w 2000r.

Piąty Ogólnoamerykański Kongres esperantystów odbyło się w Meksyku w 2001r., a przyszły Azjatycki Kongres odbył się w Seulu w 2002r. Wydanie informatora Pasporta Servo z roku 2002 zawiera adresy 1200 osób z 28 krajów dających bezpłatnie noclegi podróżującemu esperantystom. Pasporte Servo jest prowadzone przez młodzieżową sekcję UEA.

Badanie i biblioteka. Wiele wyższych uczelni włącza esperanto do programu kierunków językoznawczych. Kilka z nich proponuje kursy esperantologiczne jako odrębny przedmiot. Szczególnie godnym odnotowania jest istnienie kilkuletniego studium kończonego dyplomem z Esperantologii na Uniwersytecie im. Eötvös Lóránda w Budapeszcie. Także Uniwersytet Poznański (Polska)

realizuje kursy interlingwistyki, także zakończone dyplomem. Bibliografia amerykańskiego towarzystwa Języków Nowoczesnych rejestruje co roku ponad 300 specjalistycznych wydawnictw o esperancie. Biblioteka Związku Esperantystów Wielkiej Brytanii zawiera 20 000 pozycji katalogowych. Inne wielkie biblioteki esperanckie to Biblioteka Międzynarodowego Muzeum esperanta w Wiedniu (jest to część Biblioteki Narodowej Austrii), Biblioteka im. Hodlera w Centralnym Biurze Światowego Związku Esperantystów w Rotterdamie oraz Biblioteka Esperancka w Aalen w Niemczech. Zbiory w Wiedniu i w Aalen są osiągalne z pomocą Internetu oraz za pośrednictwem międzynarodowej wymiany międzybibliotecznej.

Kontakty zawodowe i specjalne zainteresowania. Wśród organizacji esperanckich istnieje duża grupa stowarzyszeń zawodowych i zainteresowań. Są to m.in. związki naukowców, lekarzy, pisarzy muzyków, dziennikarzy, kolejarzy oraz wiele innych. Organizacje te przeważnie wydają własne pisma, organizują imprezy, zjazdy, konferencje wspierają promowanie esperanta dla potrzeb zawodowych i branżowych. Międzynarodowa Akademia Nauk w San-Marino kształci specjalistów na poziomie wyższym oraz ułatwia współpracę na poziomie uniwersyteckim. Ukazują się publikacje naukowe w takich dziedzinach jak: astronomia, informatyka, botanika, entomologia, chemia, prawo, filozofia. Działają organizacje harcerskie, niewidomych, szachistów i graczy w „go go”. Natomiast sekcja młodzieżowa Światowego Związku Esperantystów – TEJO organizuje liczne międzynarodowe spotkania w tym naukowe seminaria i publikuje własne wydawnictwa. Działają także szereg organizacji religijnych: katolików, protestantów, buddystów, szintoistów, kwakrów, mormonów i bahaistów. Różnorodne grupy ludzi aktywnych społecznie i znających esperanto łączą się aby lepiej wykorzystywać ten język międzynarodowy i także upowszechniać go.

Literatura. Rozwijająca się w ciągu ponad stulecia literacka tradycja esperanta została uznana przez międzynarodowy PEN-Klub. Na 60 kongresie tej prestiżowej organizacji we wrześniu 1993 roku utworzona została przy jej centrali Sekcja Literatury Esperanckiej. Do aktywnych współczesnych pisarzy tworzących w esperancji należą m.in. powieściopisarze Trevor Steel (Australia), István Nemere (Węgry), Spomenka Štimatec (Chorwacja) i poeci: William Auld (Szkocja), Michaël Giszpling (Rosja/Izrael), Abel Montagut (Katalonia), eseści i tłumacze: Probal Dasgupto (Indie), Fernando de Diego (Wenezuela), Kurisu Kei (Japonia). William Auld został zgłoszony do Nagrody Nobla w latach 1999 i 2000.

Tłumaczenia. Literatura tłumaczeniowa ostatnio wydana zawiera takie utwory jak : „Stary człowiek i morze” Hemingwaya, „Władcę pierścieni” Tolkiena. „Sto lat samotności” Márqueza, „Rubaiyat” Umara Khayyama, „Błaszany bębenek” Grasa, „Księgę cudów” Marco Polo a także wielką sagę rodzinną Cao Xuequin’a „Sen czerwonego domu”. Z literatury dziecięcej do wcześniejszych tłumaczeń znanych tytułów jak: „Asteriks”, „Chatka Puchatka” i „Tin-Tin” dołączyły ostatnio „Przygody Dyla Sowizdrzała” (Hirthara Petro) „Pipi Pończoszanka”, wszystkie części Muminów – Tove Janssona, a także seria z cyklu „Oz” L. Franka Bauma. Wszystkie książki są dostępne w wersji internetowej. Na czele listy nowych tłumaczeń z e s p e r a n t a należy ulokować „Maskaradę” Tivadara Sorosa (ojca światowej rangi finansisty Georga Sorosa). Jest to książka przedstawiająca losy rodziny Sorosów w czasie hitlerowskiej okupacji w Budapeszcie. Praca ta napisana w esperancie, w ostatnim okresie (lata 2000-2001) wyszła po angielsku w Anglii i w USA. W przygotowaniu są wydania po rosyjsku, po niemiecku i w języku tureckim.

Teatr i film. Dramaty tak różnych pisarzy jak: Szekspir, Goldoni Ionesco czy Alan Ayckebour ukazały się drukiem w esperancie w ostatnich latach. Przetłumaczone zostały liczne dramaty Szekspira i są one wystawiane na scenach. „Król Lear” był wystawiony w grudniu 2001 roku w Hanoi w Wietnamie w miejscowej obsadzie. Chociaż w słynnym „Dyktatorze” Chaplina użyto esperanta w napisach na szyldach, jednak pełnometrażowe filmy z esperanckim tekstem są rzadsze. Warto jednak zaznaczyć, że w kultowym obrazie „Zmora” wszystkie dialogi są esperanckie.

Muzyka. Esperanto jest wykorzystywane w różnych rodzajach muzyki wokalne – w piosenkach ludowych i estradowych, w utworach rockowych, kabaretowych, w utworach solowych i chóralnych. Znani i popularni kompozytorzy i wykonawcy, jak na przykład Anglik Elvis Costello czy nawet Amerykanin Michael

Jackson nagrywają niektóre teksty w esperancie. Inni artyści komponują utwory orkiestralne inspirowane przez ten język lub używają go w swoich materiałach promocyjnych. Niektóre pozycje z całkowicie esperanckiego albumu Warner Brothers Esperanto, wylansowanego w 1996 roku w Hiszpanii, znalazły się na hiszpańskich listach przebojów. Klasyczne utwory orkiestralne i chóralne z tekstami esperanckimi, to przykładowo „Serce Sutry”. Lou Harrisona czy pierwsza symfonia Davida Gaines, obu z Ameryki. Utwory muzyczne z tekstami esperanckimi można znaleźć w Internecie.

Periodyki. Ukazuje się obecnie ponad 100 czasopism w języku esperanto. Należą do nich m.in.: „Monato” (miesiąc) pismo społeczno-informacyjne, literackie pismo „Fonto” (Źródło), organ SZE „Esperanto”, „Heroldo de Esperanto” dwutygodnik informacyjny o Ruchu Esperanckim. „Eventoj” – inne kompendium informacyjne ukazuje się obecnie w wersji internetowej, podobnie jak miesięcznik „Z Ludowych Chin”. Różne inne periodyki są poświęcone nauce, działalności wspólnot religijnych, młodzieżowych, literaturze i tematyce specjalistycznej.

Radio i Telewizja. Regularne audycje w języku esperanto nadają m.in. rozgłośnie w Chinach (codziennie), na Kubie, w Brazylii, we Włoszech, w Estonii oraz Radio Watykan. Polskie Radio dla Zagranicy ma tu osobną karę, gdyż blisko od 40 lat nadaje z ojczyzny Zamenhofa i esperanta codzienne audycje informacyjne o Polsce. W pewnych okresach nawet po kilka dziennie! Obecnie codzienna audycja esperancka PR jest retransmitowana przez satelitę i Internet. Podobnie działają inne rozgłośnie. Telewizyjne kanały w różnych krajach prezentują informacyjne programy o działalności esperantystów, ale także prowadzą kursy esperanta. Znany 16-odcinkowy kurs „Mazi w Gondolandzie” – został zaadoptowany dla esperanta i był prezentowany w programie I polskiej telewizji i jest on dostępny na video.

Internet. Nadspodziewanie dobrze rozwija się proces wykorzystywania esperanta w Internecie. Na hasło „Esperanto” wyszukiwarki informują, że w różnych programach zapisanych jest ogółem ponad 500.000 rekordów związanych z tym tematem. Funkcjonuje kilkaset list dyskusyjnych w ramach, których dyskutuje się na różne tematy – od wykorzystywania esperanta w rodzinie do... ogólnej teorii względności. Esperanto jest szeroko wykorzystywane w protokołach ICQ, IRC oraz PalkTalk. Strony WWW w esperancie liczone są już w dziesiątkach tysięcy. Jedne można wyszukać za pośrednictwem Wirtualnej Biblioteki esperanckiej - <<http://www.esperanto.net/veb>>, inne po prostu przez wpisanie słowa 'esperanto' w jakiegokolwiek wyszukiwarce. Ostatnio pojawiło się w sieci kilka kursów esperanta w różnych językach etnicznych.

Usługi świadczone przez Światowy Związek Esperantystów. Światowy Związek Esperantystów wydaje książki, czasopisma, a także roczny informator „Jarlibro” zawierający stale aktualizowane informacje o stanie i działalności tego związku oraz innych, zarówno krajowych jak i międzynarodowych organizacji i zrzeszeń esperanckich. W „Roczniku” publikowana jest lista kilkuset przedstawicieli Światowego Związku Esperantystów w 68 krajach – tzw. Sieć delegatów – których zadaniem jest udzielenie różnorakiej pomocy w ramach działalności esperanckiej. Pomoc ta jest szczególnie cenna w czasie podróży zagranicznych. Serwis wydawniczy Światowego Związku Esperantystów dysponuje stale ponad 3500 tytułów wydawnictw książkowych i innych, i rozprowadza te wydawnictwa na całym świecie. W ramach sekretariatu ŚWZ wydawana jest seria „Dokumenty Esperanckie”, po angielsku i po francusku, zawierająca materiały dokumentujące stan Ruchu esperanckiego oraz raporty i studia także na temat funkcjonowania i rozwoju samego języka. Wszystkie te dane i świadczenia można otrzymać w Centralnym Biurze UEA pod adresem...

Nieuwe Binnenweg 176, NL-3015 Rotterdam, Nederlando (tel. +31-10-436-1044; faks 436-1751; e-mail uea@inter.nl.net), 777 United Nations Plaza, New York, NY 10017, USA (tel. +1-212-687-7041; faks 949-4177), <http://www.uea.org>